

RECENSIES

R. Doehaerd, *Oeconomica Mediaevalia* (Brussel: Centrum voor sociale structuren en economische conjunctuur van de Vrije Universiteit Brussel, 1984, 255 blz., Bf700,-).

Het mag een zeldzaamheid heten dat in Frankrijk een buitenlander wordt uitgenodigd om een deel te schrijven in een prestigieuze serie van handboeken zoals de 'Nouvelle Clío'. Mevrouw Renée Doehaerd, emeritus hoogleraar in de middeleeuwse geschiedenis aan de VUB, aan wie deze hoge eer te beurt viel, mag zich bovendien verheugen in inmiddels vier vertalingen van haar *De Hoge Middeleeuwen in het Westen*. De grote internationale reputatie van deze bescheiden erudiete blijkt ook uit de plaatsen waar vele van haar artikelen verschenen: de *Annales* en andere Franse tijdschriften van reputatie, en huldebundels voor internationale grootheden.

De bundel van studies, uitgegeven ter gelegenheid van het afscheid als hoogleraar van mevrouw Doehaerd, brengt op een uiterst welkome wijze een deel van haar oeuvre opnieuw onder de aandacht. Want wellicht geldt voor haar dat haar internationale vermaardheid in het binnenland niet op een evenredige wijze doorklonk, een 'blessing in disguise' die de Nederlandse mediëvistiek niet zo gauw bedreigt.

Jan Craeybeckx heeft in een zeer lezenswaardige inleiding de persoonlijkheid, de loopbaan en het oeuvre van zijn collega treffend geschetst. Door haar te situeren in het internationale netwerk van economisch-historici die zich na de tweede wereldoorlog rond de *Annales* bewogen, typeert hij ook scherp haar visie op geschiedenis als een overkoppelende sociale wetenschap, met een accent op de permanenties en de dynamiek van sociaal-economische structuren en conjuncturen. De hier herdrukte werken weerspiegelen het brede spectrum waarin mevrouw Doehaerd zich beweegt: een tijdsbestek dat de late oudheid tot de zestiende eeuw bestrijkt, de vroege middeleeuwen evenzeer als de late, de detaillistische bronnenstudie evenzeer als de synthese voor een ruim publiek. De rode draad die haar uitvoerige bronnenpublicaties uit de Genuese notariaatsarchieven met die over Antwerpen verbindt, is haar belangstelling voor de internationale handel en in het bijzonder voor de uitstraling van de Zuidelijke Nederlanden. De eerste 70 bladzijden in de voorliggende bundel zijn trouwens een herdruk van het in 1946 verschenen overzichtswerk *L'expansion économique belge au moyen âge*.

Bij het herlezen van de hier samengebrachte studies wordt de lezer getroffen door de zeldzame combinatie van verfijnde bronnenkritiek, empirische zorgvuldigheid, levendige stijl en brede visie. Dit maakte het mevrouw Doehaerd mogelijk de theorieën van Pirenne op menig punt te herzien en op hun ruïnes nieuwe hypothesen te bouwen, zoals Lucien Febvre in een opmerkelijk presentatietekstje (181-183) beklemtoonde. Het is inderdaad rond de thematiek van de aard en de intensiteit van de handel op de westelijke Middellandse zee en in de centrale delen van het Frankische rijk dat de meest originele bijdragen in deze bundel handelen. Het is verbluffend hoe de auteur er in slaagt op basis van de schaarse kwalitatieve bronnen kwantitatieve uitspraken te formuleren. Daarnaast worden 110 bladzijden ingeruimd voor een tweetal syntheses over de Zuidelijke Nederlanden die de periode beslaan van de Romeinse keizertijd tot de vijftiende eeuw. Gegeven

de actualiteit die deze studies nog blijken te bezitten, is deze bundel warm aan te bevelen, voor sommigen misschien ook als een dringend noodzakelijke inhaalmanoeuvre.

W. P. Blockmans

S. Groenveld, M. E. H. N. Mout, I. Schöffer, ed., *Bestuurders en geleerden. Opstellen uit de Nederlandse geschiedenis van de zestiende, zeventiende en achttiende eeuw, aangeboden aan prof. dr. J. J. Woltjer bij zijn afscheid als hoogleraar van de Rijksuniversiteit te Leiden* (Amsterdam-Dieren: De Bataafsche Leeuw, 1985, 224 blz., f42,50, ISBN 90 6707 065 3).

Bij het afscheid van J. J. Woltjer als hoogleraar in de geschiedenis van Nederland in de zestiende en zeventiende eeuw op 1 februari 1985 hebben collega's en vrienden hem een 'Festschrift' aangeboden. De twintig daarin in chronologische volgorde opgenomen bijdragen vertonen grote gevarieerdheid, maar voor een land als Nederland met een arme traditie op het gebied van de biografie is het de moeite waard te signaleren dat meer dan de helft ervan een biografische opzet heeft.

Zo komen bestuurders en bestuur aan de orde bij J. R. Bruijn die de ontwikkeling van een professioneel georganiseerde oorlogsvloot in de Republiek nagaat, bij J. A. F. de Jongste die het lopende onderzoek naar het aantrekkelijke maar bij uitstek politieke ambt van de Hollandse pensionarissen behandelt, bij R. Liesker die de noodlottige toename van de schuldenlast van het Zuiderkwartier (1672-1794) bespreekt en in het stuk van R. Reitsma, die nagaat welk op Nederlands voorbeeld geïnspireerd belastingstelsel Willem III bij zijn komst in Engeland aantrof. Ook S. Groenveld in zijn relaas over een naar alle waarschijnlijkheid door Willem II zelf in 1650 geïnspireerde pamflettenactie tegen Amsterdam en H. de Schepper met zijn verslag van de moeizame terugkeer van de markies van Havré (aanvankelijk een der vredemakers in de Nederlanden) in het bestuur van de Zuidelijke Nederlanden betreden dit terrein, evenals C. Fasseur en F. S. Gaastra die onderwerpen uit de geschiedenis van Nederland in de Oost aansnijden: de eerste analyseert hoe Dirk van Hogendorps onbesuisd en eerzuchtig optreden hem in 1798 in zeer grote moeilijkheden bracht, de tweede hoe Constantijn Ranst bij zijn bestrijding van corruptie in Bengalen (1669-1673) door het patronagewerk der kooplieden het been werd gelicht, maar zelf ook bescherming ondervond.

Enigszins tussen beide categorieën in staat het artikel van H. F. K. van Nierop, die de situatie van adellijke bastaarden in de zestiende eeuw onderzoekt. Hij stelt vast dat zij zonder meer in de 'familia' werden geïntegreerd en ambten op zich konden nemen. De verdwijning van de Bourgondische hofcultuur deed het verschijnsel afnemen. A. Duke, die de vroegere reformatie in Gouda als onderwerp heeft en daarbij een pleidooi houdt voor onderzoek naar een oudere traditie van 'oral dissent' (misschien teruggaand op uitdrukkingen van Engelse Lollards), en W. Bergsma met zijn visie op de houding van de Ommelander boer Abel Eppens aangaande toverij in de jaren tachtig van de zestiende eeuw, nemen ook deze positie in. Eveneens geldt dit voor J. W. Schulte Nordholt, die aan de hand van het leven van F. van der Kemp aanstipt hoe behoudend de Nederlandse patriotten reageerden, wanneer zij in aanraking kwamen met de realiteit van volksinvloed in de Verenigde Staten.